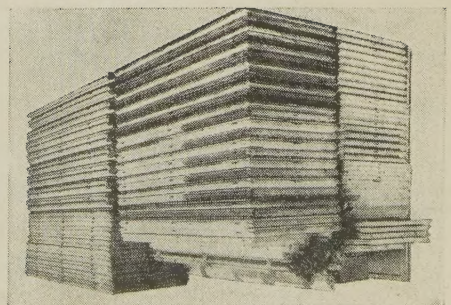
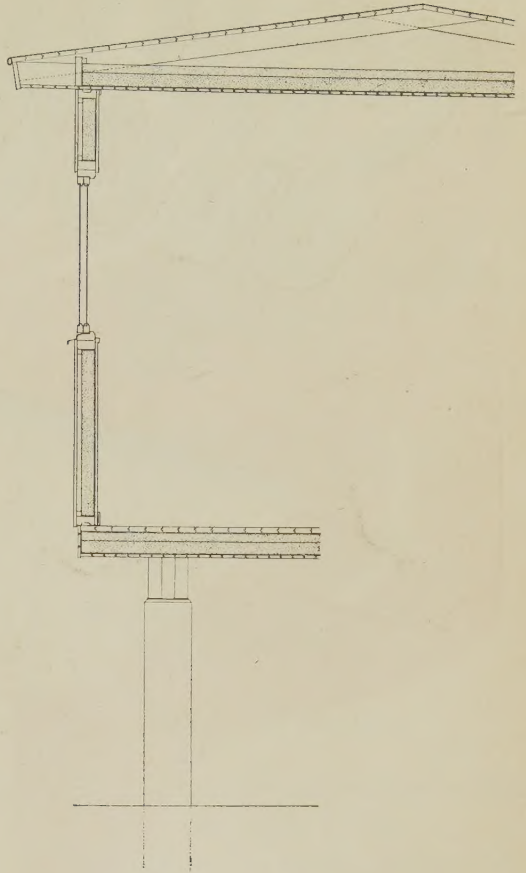
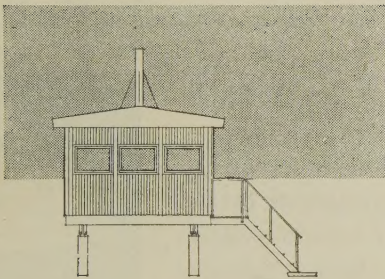
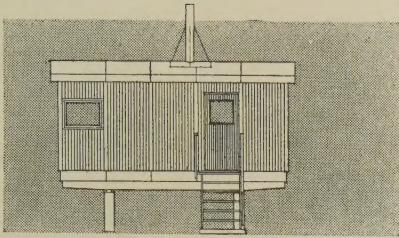

BYGGMÄSTAREN

1951

TIDSKRIFT FÖR ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK

SOUNDEX

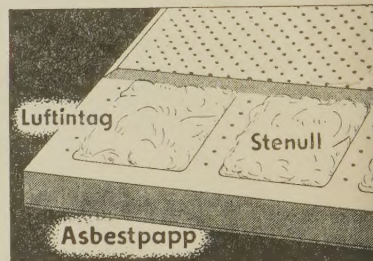
den **obrännbara** plattan för akustik och ventilation

4 starka skäl att välja SOUNDEX

1 **Obrännbar konstruktion**
Soundex-plattan typ IL är tillverkad av ett obrännbart massamaterial och pressgjuten i stålform. Stenull i kassetten samt asbestpapp på plattans baksida absorberar ljudet. Soundex typ AL tillverkas av aluminiumplåt.

2 **Separata hål för luft och ljud** • Soundex-plattan är konstruerad så att hålen för friskluftsblåsning kan varieras till önskat antal och de är helt skilda från den ljudabsorberande stenullen. Antalet hål för friskluft och ljudabsorption är i vardera fallet idealiskt.

3 **Exakthet i mått och vinklar** • Pressgjutning i precisionstillverkade stålformar borgar för en absolut exakthet i

mått, vinklar och perforatur. Detta underlättar självfallet monteringen och ger som resultat täta och vackra undertak.

4 **Vacker färdigbehandlad yta** • Soundex kräver ingen målning på arbetsplatsen. Typ IL levereras i en benvit färgton med mycket god ljusreflexion. Typ AL kan genom eloxering levereras i varje önskad färgton.

Skriv och begär SOUNDEX-broschyren.

Vi upprättar förslag och ritningar samt utför svängningstekniska beräkningar och mätningar

INGENJÖRSFIRMAN ZERO AKTIEBOLAG

Huvudkontor: STORA NYGATAN 38 — STOCKHOLM — TEL. 23 27 05

Avdelningskontor: HJORTTACKEGATAN 8 — MALMÖ — TEL. 335 10

BYGGMÄSTAREN

TIDSKRIFT FÖR ARKITEKTUR OCH BYGGNADSTEKNIK

FÄRGÅNGEN

1

4 JANUARI 1951

Organ för Stockholms Byggnadsförening, Svenska Arkitektföreningen, avd. av Svenska Teknologföreningen. Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05.
Postgiro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör SVR Gunnar Essunger och arkitekt SAR Tore Virke · Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg · Redaktionskommitté: Arkitekt SAR Hakon Ahlberg, civilingenjör SVR Harry Bernhard, arkitekt SAR Holger Blom, ingenjör Eric Forss, arkitekt SAR Göran Sidenbladh · Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner, Malmö, länsarkitekt Ebbe Borg, Malmö, arkitekt SAR Gunnar Hoving, Göteborg, arkitekt SAR Owe Svärd, Göteborg · Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Moje Bergström · Byggmästaren utkommer med 26 häften om året · I tidskriften gjorda uttalanden stå för författarnas räkning och äro endast om så anges att anse som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utge tidskriften.

enummerationspriser för helår	Sverige	Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer	20: —	22: —	26: —
Lösnummer + bundet ex. i klotband	33: —	36: 50	43: —
Lösnummer + bundet ex. i halvfr. band	40: —	43: —	50: —

INNEHÅLL

DK 728.69.002.22 "18"

CORNELL, ELIAS: *Monteringsfärdiga bostäder — ett 1800-talsproblem.* Byggmästaren 30 (1951) nr 1 sid. 1—9.

Författaren planerar tillsammans med tekn. lic. T. Möller ett arbete om monteringsfärdiga och flyttbara bostadshus samt deras uppkomst och utveckling. Artikeln är ett utdrag ur detta arbete och behandlar främst Fredrik Bloms under 1800-talets första hälft konstruerade monterbara hus. En översikt av engelska och franska typer, särskilt de s. k. emigranthusen, ges även jämte en litteraturförteckning.

DK 69.001.3 (42)

CHARLÉN, INGVAR: *Codes of Practice.* Byggmästaren 30 (1951) nr 1 sid. 10—15.

Redogörelse för de utförliga varu- och arbetsbeskrivningar för vanliga byggnadsvaror och konstruktioner som sedan 1942 utarbetats i England av olika fackmannakommittéer under ledning av the Codes of Practice Committee. I redogörelsen berörs olika typer av "codes", organisation av arbetet, uppställning av sakmaterialet i en "code" samt tillämpningen av "codes of practice".

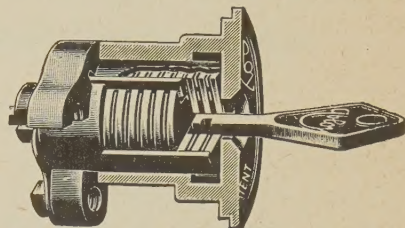
DK 725.141.5:69.002.22

ELSSON, PER-OLOF: *Vaktstuga för tullverket, Tornedalen.* Byggmästaren 30 (1951) nr 1 sid. 15—16.

Beskrivning av och ritningar till de monteringsfärdiga stugorna.

Abloy

Världspatenterat
cylinderlås

- I särklass då det gäller nyckelvariationer och kombinationsmöjligheter
- I toppklass då det gäller hållbarhet och säkerhet
- Specialitet: Serie- och huvudnyckelsystem

Rådgör med vår expertis!

AKTIEBOLAGET LACTA SEPARATOR
Avdelning Abloylås

Sveavägen 98 Tel. 30 43 50, 31 68 15, 33 93 92
Stockholm

FYRTIOTALET SVENSKA BOSTAD

Utgiven av

Svenska Arkitekters Riksförbund

under redaktion av

Sven Backström och Stig Ålund

Pergamenttryggsband..... kr. 60: —

Klottryggsband » 50: —

Häftad » 40: —

Rikt illustrerad. 231 sidor.

Lämplig presentbok till utländska vänner, då såväl texten som bildunderskrifterna även är tryckt på engelska.

BYGGMÄSTAREN
FÖRLAGSAVDELNINGEN

MARIESTADS
RÖR AKTIEBOLAG

Telefoner 643 och 680

VÄRME- OCH SANITETSTEKNISK
INSTALLATIONSFIRMA

GUSTAFSONS
ELEKTRISKA AB

ALLÉGATAN 9 - BORÅS

Tel. Affären 110 64, Bostaden 149 88, Kontoret 210 64

Entreprenör för Borås Stads Elverk

AB ALVESTA GRUSFÖRETAG
VÄSTERÅS

RUSTHÅLLAREVÄGEN 8 A — TEL. 60270

*

GRUS, SINGEL
SAND, MAKADAM

PLÅTFÖRÄDLINGSBOLAGET
VÄRNAMO

Tel. 101 83

Tillverkar:

VATTENVÄRMARE, BASTUUGNAR,
ASFALTKOKARE, CYKELSTÄLL m.m.

Alla slag av svetsade grovplåtsarbeten

Bolins Elektriska

Installationsbyrå

HOSPITALSGATAN 30 (Nya Torget) NORRKÖPING
TELEFONER 238 41, 238 73

*Utför Nyanläggningar
och Reparationer av alla slag*

**Neonanläggningar
Kylanläggningar**

KALMAR BYGGNADSGILLE
BYGGNADSFIRMA

KALMAR • Telefon: 152 35

Utför:

alla slag av

BYGGNADSARBETEN

AB
STOCKHOLMS
PATENTBYRÅ

Grundad 1878

Patent Varumärken

Civilingenjör Harry Onn

CENTRUM • STOCKHOLM

Kungsgatan 36

Tel. 23 09 70

FLEMINGG. 4 • TEL. 52 04 00

BYGGMÄSTAREN

MAGAZINE FOR ARCHITECTURE AND BUILDING TECHNIQUE

SUMMARY

Number 1 1951 Page 1 - 16.

Medium of the Stockholm's Building Association.
Medium of the Society of Swedish Architects, section of the Swedish Technological Society. Medium of the National Union of Swedish Architects.
Annual subscription: For Sweden 20 Sw. kr.; Denmark and Norway 22 Sw. kr.; other countries 26 Sw. Kr.
The fee can be sent by cheque through any bank.
Address: Kungsgatan 32, Stockholm, Sweden - Telephonenumber 23 31 05

DK 728 : 69.002.22 "18"

CORNELL, ELIAS: PREFABRICATED HOUSES - A 19TH CENTURY PROBLEM.
Byggmästaren 30 (1951) no. 1, p. 1 - 9.

Extract from a book now being written by the author and Torsten Möller on the possibilities and origin of prefabricated and movable houses. Showing some houses from the first half of the 19th century, a period when prefabricated houses gained a wide-spread popularity. Some examples by the Swedish architect Fredrik Blom (p. 1 and p. 3 - 4) and some British examples (p. 2, p. 6 - 9) are shown. Bibliography on page 9.

DK 69.001.3 (42)

KARLÉN, INGVAR: CODES OF PRACTICE. Byggmästaren 30 (1951) no. 1, p. 10 - 15.

Survey of the work of the British Codes of practice Committee for Civil Engineering, Public Works, Building and Constructional Works. The "Codes of practice" comprise directions concerning the rational use of materials and types of constructions in building. The "codes" form an immense work covering all aspects of building activity. Most of the "codes" are only of an advisory and informative character, not yet being legalized. Parallel to the codes are issued the less comprehensive "advisory leaflets", where the results of the work with the codes are summarized and made popular for labourers, lower engineers etc.

OLSSON, PER-OLOF: CUSTOM LOOK-OUT IN TORNEDALEN. Byggmästaren 30 (1951) no. 1, p. 15 - 16.

Nine of these wooden cottages were erected along the Finnish border in 1949. Prefabricated and placed on four concrete pillars. Movable. Fig. bottom right p. 16 show parts of one cottage in a pile.

MONTERINGSFÄRDIGA BOSTÄDER — ETT 1800-TALSPROBLEM

Av fil. lic. Elias Cornell

DK 728:69.002.22*18*

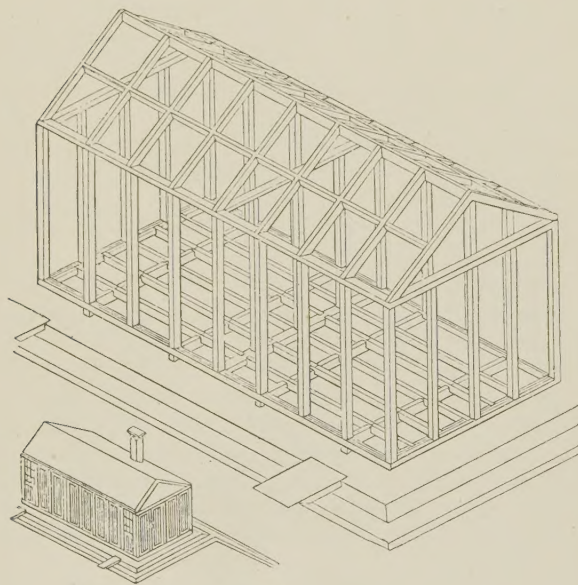
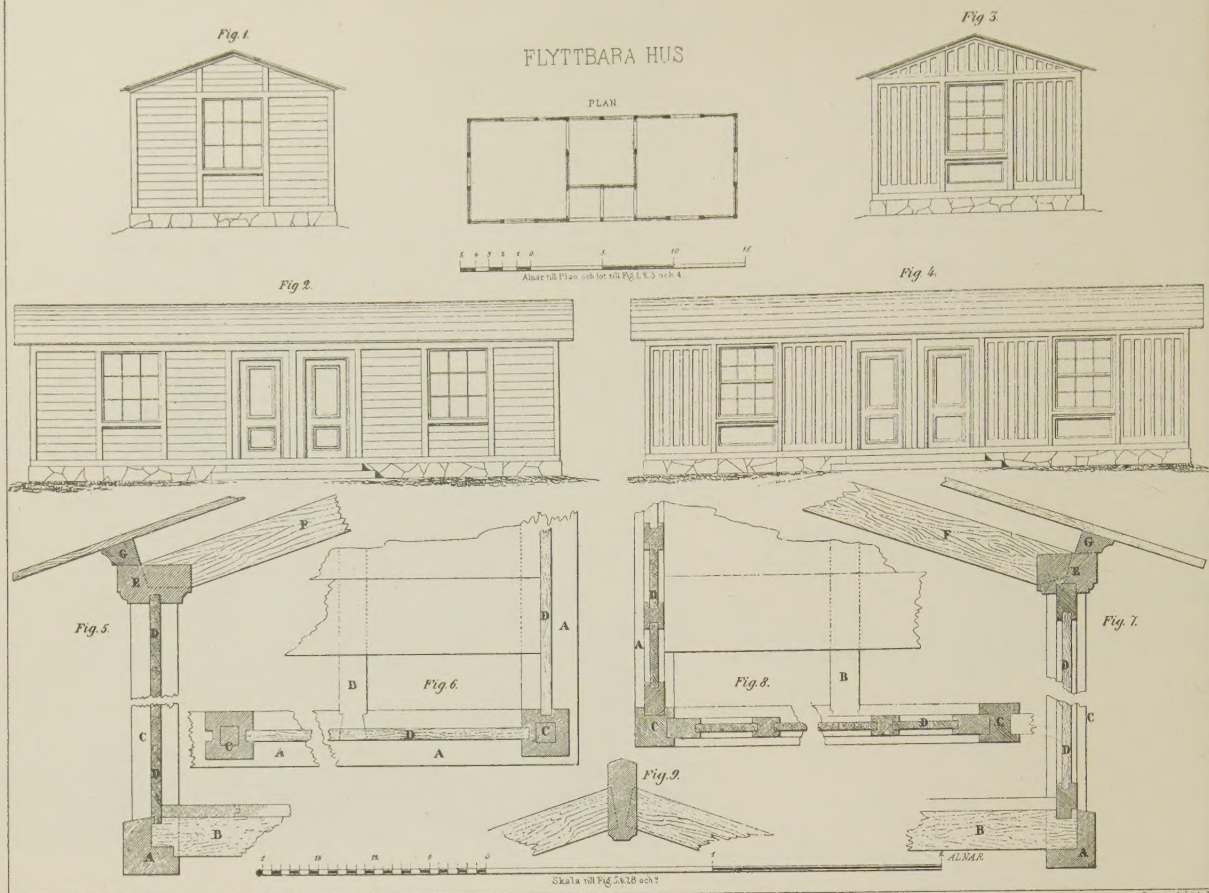
Tillsammans med tekn. lic. Torsten Möller planlägger författaren till denna artikel ett översiktsarbete rörande de monteringsfärdiga och flyttbara bostadshusens möjligheter samt deras uppkomst och ursprung i äldre tid. Detta är ett utdrag ur det historiska avsnittet vilket samtidigt anknyter till 100-årsminnet av industriutställningen i Stockholm 1851, Sveriges första utställning med egna byggnader.

Sommaren 1851, detta märkesår i industrialismens historia, då Crystal Palace öppnades i London, öppnades också i Stockholm en »Exposition af svenska slöjdalster». Utställningen hölls i Slöjdföreningens lokaler som då inrymdes i »Brunkebergs hotell». För vissa större föremål hade man dessutom uppfört fem provisoriska byggnader ute på Brunkebergs torg. Dessa tillfällighetsbyggnader var inga baracker av vad slag som helst. De påminde ej heller om de utställningspaviljonger och festpaviljonger av skilda typer som förekom i Frankrike, England och Österrike redan under förra delen av 1800-talet. Byggnaderna utgjordes i stället utav fem exemplar av överste Fredrik Bloms flyttbara hus. Förmodligen var dessa hus de sista exemplaren i en lång serie experimenthus som den nu sjuttioårige Blom sysslat med i nära femtio år. Genom Arvid Bäckströms väldokumenterade forskning vet vi att Bloms konstruktioner hade använts till Borgen på Ladugårdsgårde, till byggnader på Oak-

hill jämte ett flertal andra syften. En liten paviljong har efter skiftande öden hamnat på Skansen. Sammansättningen av Bloms hus är ganska väl rekonstruerad för mer än tjugo år sedan av ingenjör John Söderberg efter skiss av E. Leffler. Konstruktionen kan nämligen bedömas fullt objektivt genom senare påträffade handlingar. Det är även intressant att söka se övriga omständigheter kring Bloms flyttbara hus, deras ställning i sin tids Europa samt övriga europeiska länders andel i färdighustillverkningen under denna tidigare del av industrialismen. Den franske arkitekten César Daly som var redaktör för »Revue générale de l'architecture et des travaux publics» hade 1840 under tidskriftens första utgivningsår uppmärksammat Blom och publicerade en utmärkt skildring med vackra bilder, såväl fasader och planer som konstruktionsdetaljer. Husen har en intressant ställning i tidens byggande. Deras yttre form är delvis kalkerad på trähus av traditionellt utseende, men å andra sidan är den faktiska sammansättningen rationell och väl genomtänkt. Väggarna och golvpartierna kunde frigöras från varandra och åter sammanfogas med enkla skruvningar.

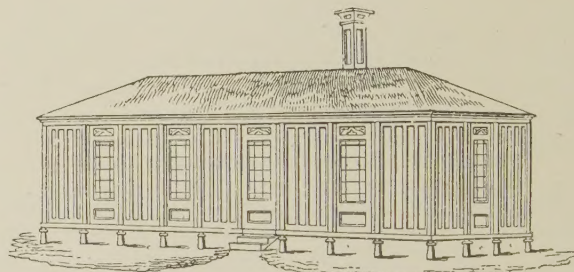
Mera svårbedömda än ritningarna är de ekonomiska kalkylerna kring flytthusen. Priserna är angivna i francs, kanske vore det dock värt besväret att en gång söka översätta dessa summor från Frankrikes andra kungadöme till Karl Johanstidens svenska mynt och sedan söka jämföra huset med något samtida bygge av traditionell typ — med något företag ur dåtidens byggmästarerutin.

Vinjett: Flyttbart lusthus av Fredrik Blom, första gången uppfört på 1830-talet invid Alberget på Djurgården, Stockholm. Huset är flyttat tre gånger, senast till Skansen. Foto: Nordiska museet.

»Flyttbara hus till Californien», tillverkade i Stockholm 1850 av firman Siwers och Wennberg, jämförda med en av den engelske ingenjören William Mannings hustyper, mest exporterad till Australien. Efter Tidskrift för praktisk byggnadskonst.

Emigranthus av William Manning, 1830-talet. Efter Loudon's Encyclopaedia.

Flyttbart hus avsett som ersättare för sommarvilla, av William Manning, 1830-talet. Efter Loudon's Encyclopaedia.

Det är ett intressant faktum att just Bloms hus användes som utställningsbyggnader i Stockholm 1851. Kanske hade de visat sig överlägsna andra förslag till arrangemang. Säkert var de mera smidiga åtminstone i sina större varianter än de hus som firman Siwers och Wennberg i Stockholm börjat tillverka 1849 för export till Californien, samma hus som vanligen avbildas som exempel på tidig svensk standardisering inom bostadsbyggandet. De siwerska husens närmaste förebild var uppfunnen av en engelsk ingenjör, William Manning, vilken sedan 1830-talets början var specialist på monterbara byggnader. Förutom flyttbara sommarstugor och emigranthus känner vi av honom en festmiddagspaviljong som under en följd av somrar vandrade mellan olika städer i England för att

Fig. 1.

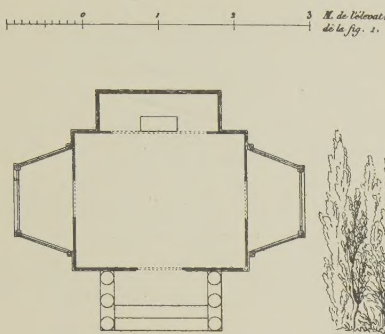

Fig. 2.

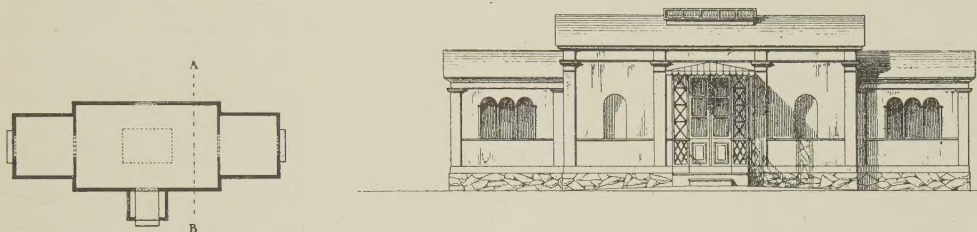
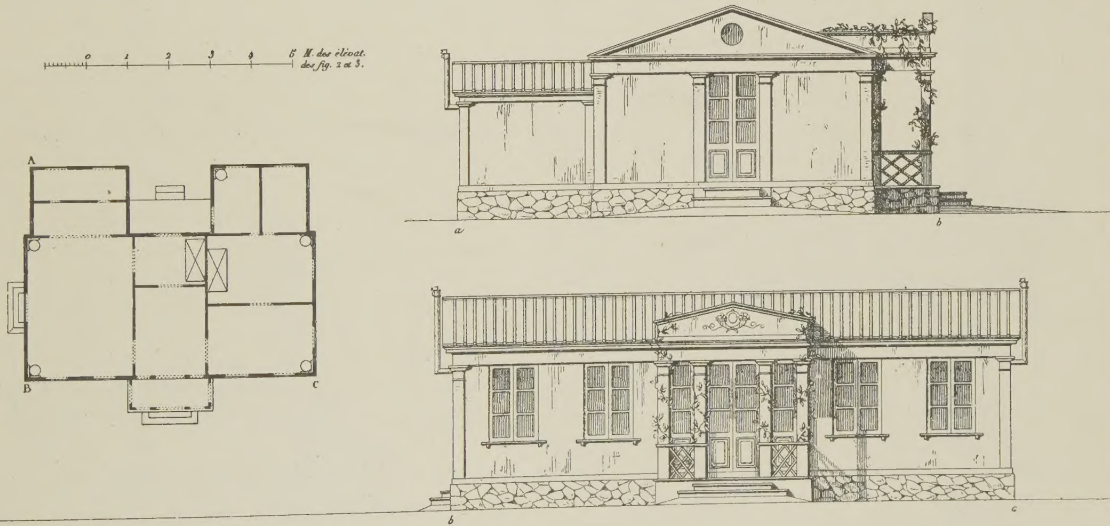
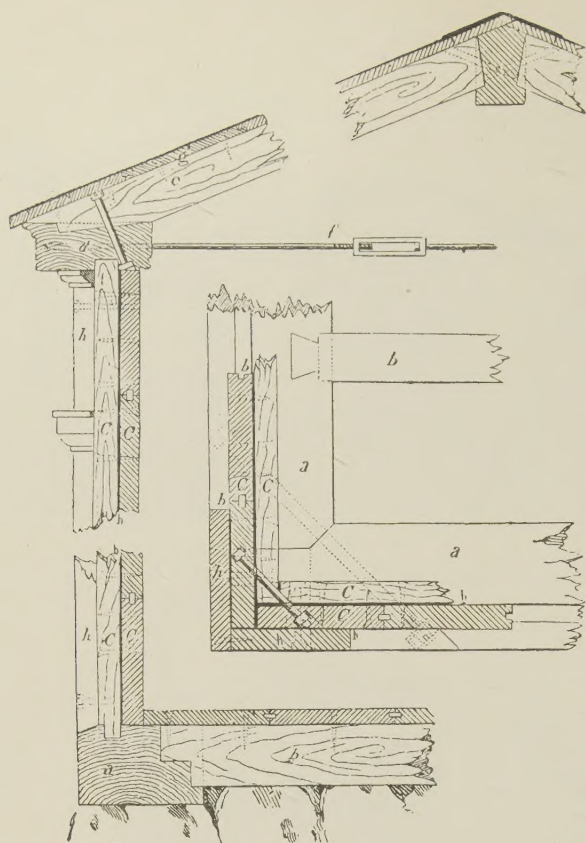

Fig. 3.

J. Bignonet sc.

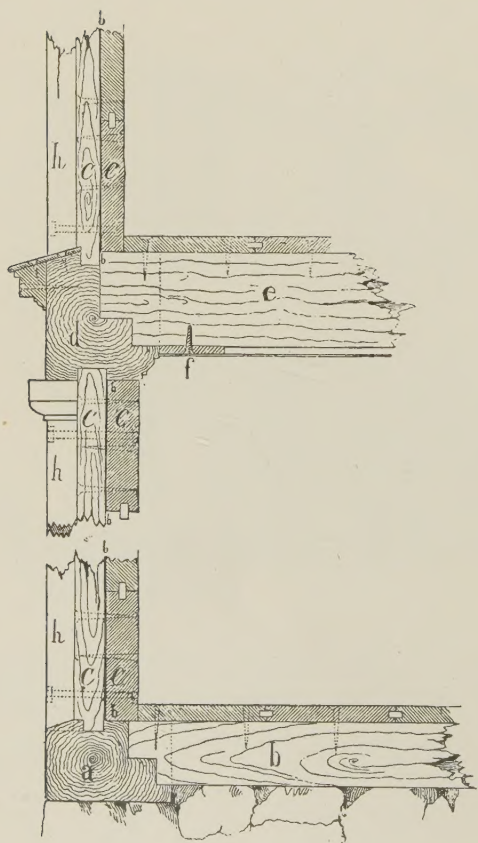
Fasader och planer av Fredrik Blom till flyttbara hus. Efter Revue générale.

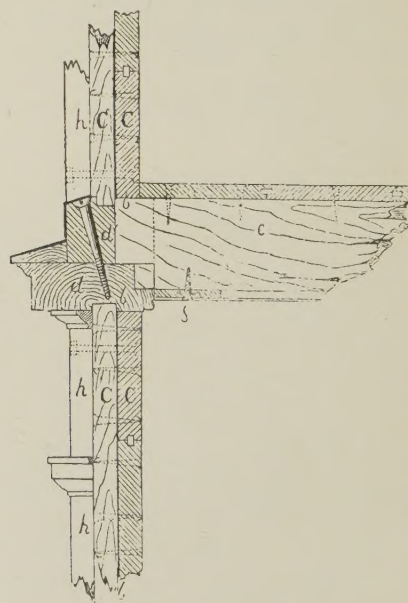
tjäna som lokal för »Agricultural society's» årliga sammankomster. De yttre formerna på Bloms hus var under alla omständigheter mera representativa än Sivers och Wennbergs, vilket säkert var avgörande för utställningsarrangörerna 1851. Mannings hustyper och deras svenska efterföljare var dessutom ganska oansenliga till måtten.

I den allmänna europeiska situationen år 1851 ter sig utställningsarrangörernas val av byggnadstyp särskilt väl avvägt. I London byggde man glas- och järnhuset Crystal Palace för den internationella utställningen, en jättebyggnad, 1 848 fot lång och konstruerad efter ett system som stod på höjden av vad Storbritanniens industri vid denna tid kunde åstadkomma av monteringsfärdiga konstruktioner och snabbbygge. Det betraktades som självklart att Crystal Palace därmed stod på höjden av vad hela världens industri kunde åstadkomma.

Bloms enkla hus var en god lösning av det miniatyrartade byggnadsproblemet i Stockholm. Hans byggnader var ett ganska adekvat uttryck för vad Sverige med sin ringa grad av industrialisering vid samma tid kunde åstadkomma av monteringsfärdiga konstruktioner och snabbt bygge. Husen var representativa även därför att de både i hemlandet och ute i världen verkligen var noterade som anmärkningsvärda icke blott därför att de var gjorda av trä utan också på grund av sina estetiska och konstruktiva egenskaper. Publicerandet i *Revue générale* 1840 var nämligen ingalunda ett isolerat uppmärksammande. I en engelsk tidskrift hade de varit avbildade redan på 1830-talet och de var också kända i Italien genom Bloms egna åtgärder. Likaledes var de kända i Tyskland.

Konstruktionsdetaljer till Bloms flyttbara hus. Efter *Revue générale*.

Vid slutet av 1840-talet hade deras rykte nått Belgien där man diskuterade deras former i samband med en utställning. Samtidigt planerades ett intressant experiment på helt annat håll. En viss fru Graschiska i Odessa sysslade med planer att importera ett av Bloms hus från Stockholm till sin hemstad. Men »Ukrainas hårda klimat» krävde kraftigare don. Därför ämnade hon innesluta trähuset i ett järnhus — så att säga ställa det i drivhus — med ett luftlager av en meters tjocklek mellan träet och järnkonstruktionen.

Genom detta kuriösa företag kom den svenske fortifikationsofficerens idéer om monteringsfärdiga hus att nära tangera en av de äldsta och långvarigaste traditioner som existerat i färdighusens osammanhängande historia. I Moskva och i andra ryska städer hade man åtminstone sedan 1600-talets början kunnat köpa byggsatser till menigmans stadsgårdar på en marknadsplats utanför murarna. När man gick hemifrån grävde man ner sina dyrbarheter i stugans jordgolv. Brannhuset medan man var borta grävde man upp dyrbarheterna på tomten och gick utanför staden för att köpa byggsats till en ny stuga. Husen var långt typiserade i dessa jättelika timmerstäder. Traditionen var levande åtminstone till slutet av 1800-talet.

Bloms vidsträckta rykte som konstruktör ger honom en ganska speciell ställning i den svenska arkitekturens historia. I Nordisk familjeboks andra upplaga kallas han »den siste representanten för den torftiga och nyktra stil, som i synnerhet under 1820-talet utmärkte Sveriges byggnadskonst». Så tyckte bl. a. den utomordentlige 1800-talskännaren Georg Nordensvan 1905. 1950 ser vi inte saken så renodlat estetiskt och stilmässigt, kanske mera kulturhistoriskt. Vi ser i stället Blom som förmedlare mellan Erik Dahlberg och Hårleman å ena sidan och vår egen tid å den andra i ett månghundraårigt normaliseringsarbete i samband med olika sidor av den svenska bostaden. Och vi ser honom som den första representanten för ett fördomsfritt tänkande i konstruktionsfrågor i det svenska trähusbygandet. Till slut ser vi också Blom som den första svenska arkitektpersonligheten med internationellt anseende efter Tessin d. y. och 70 å 80 år före Östberg-generationens genombrottstid — låt sedan vara att Bloms verk var en detalj dömd att glömmas när mekaniseringen och de tekniska näten ställde nya fordringar på de monteringsfärdiga hustyperna. Ingen arkitekt eller ingenjör i Europa tycks ha sysslat lika intensivt som Blom med trä som material för flyttbara hus. Nästan alla andra tillverkare begagnade järn eller någon annan metall. Det var kanske deras hustyper som stod förebild för det yttre skalet i fru Graschiska's hus i Odessa.

Färdighustillverkning skall ha förekommit i Philadelphia vid 1800-talets början men Storbritannien är det givna huvudlandet. Liverpool, Manchester, London, Glasgow och Bristol är de städer där man idkade omfattande produktion vid 1800-talets mitt. Behovet gällde främst emigranterna. Californien var exportlandet och det var på samma marknad som Siwers och Wennberg i Stockholm ville konkurrera. Kolonisationen, förflyttningen till obebyggda trakter av stora människogrupper måste ses som utlösaren av den stora kvantiteten experiment med flyttbara hus samt deras produktion. Vissa uppfinningar kan sedan ha varit

tillfälligheter av halvmilitär karaktär som Bloms tidigare experiment eller också kan de tillhöra parkarkitekturen.

Överhuvud är mänsklig migration naturligtvis grundförutsättningen för flyttbara bostäder av ett eller annat slag. Så var det bland jägare, fiskare och nomader med tält, kåtor, jurt, tipi och vad de primitiva folkens hus kan heta. Så blev det långt fram under andra världskriget när den industriella omorganisationen i flera länder kom miljontals människor att byta vistelseort. Det rent fältmässiga har kanske också spelat in men betyder allt mindre ju mer differentierad den fredsmässiga och civila bostaden blir.

Järn, zink och galvaniserad, ofta korrugerad plåt var de gängse materialen för färdighus från England. Redan vid slutet av 1830-talet levererades i Glasgow hus från 6 till 14 rums storlek två månader efter beställningsdagen. År 1850 berättas det att firman E. T. Bellhouse & Co. i Manchester levererat långt över hundra hus för kolonister till Californien.

Husen hade elementära planer som dock var sådana att man kunde kombinera rummen till stora eller små lägenheter i de större hustyperna. Dessa innehöll dessutom ofta varumagasin då husen var avsedda för handelsmän.

Husen var sällan gjorda endast av järn. De kunde ha träpanel och tapeter i rummen, mattor på golven, allt redan vid leveransen från fabriken. Om kunden önskade, levererade firman till och med hela möblemanget som betecknas som »mycket trevligt».

Somliga firmor tycks mest ha inriktat sig på »Warehouses» eller »store-houses» dvs. köpmanshus med bostad och magasin.

Husen väckte sensation både i England och på andra håll. Delvis berodde detta på deras egendomliga utseende. En ingenjör Grantham hos firmen Vernon & Co. i Liverpool hade 1849 låtit galvanisera ett hus som skulle sändas till San Francisco så att det vid provmonteringen stod helt vitt.

Men själva detta nya att husen gick att ta ner och resa på nytt var kanske det som drog mest uppmärksamhet. År 1854 ritade arkitekten E. Salomons ett kvadratisk tvåvåningshus med ett cirkelrunt torn för Bellhouse & Co. som sändes till Payta i Peru för att tjäna som »custom house and store». Huset stod provmonterat i Manchester i 10 dagar och drog till sig 25 000 besökare. Då var ändå monteringsfärdiga hus ingalunda någon nyhet för publiken, ty Bellhouse & Co. hade själva haft ett järnhus utställt i London 1851.

De fabriksgjorda husens första stora tid synes infalla mellan 1840 och 1860. Redan 1844 fick en företagare, Peter Thompson i Limestone invid London, ekonomiskt stöd av det allmänna för att syssla med monteringsfärdiga bostadshus främst för de engelska kolonierna. Stipendierna var också menade att uppmuntra honom att tillverka byggnader i ramkonstruktion för andra syften som kyrkor, kapell och skolor.

Också inom själva England levererades kyrkor i mindre antal. I London restes sålunda temporära kyrkobyggnader i Kentish Town på 1840-talet och i Kensington på 1850-talet. Kolonier och fattiga stadsdelar var tydligen ganska jämställda. 1844 sände Peter Thomson en kyrka av plåt med gjutjärnspelare och

Fig 1.

Fig 2

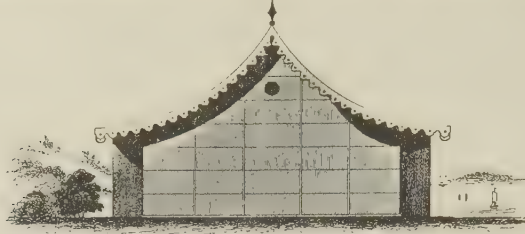

Fig 3

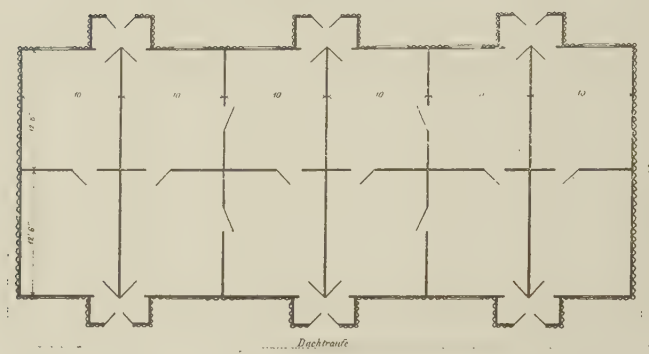

Fig 4

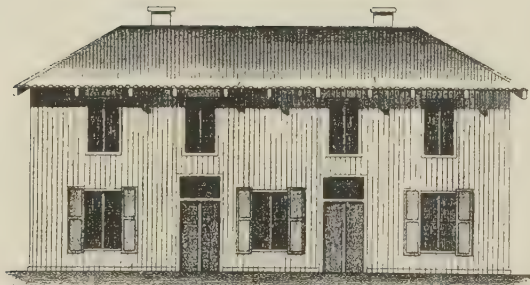

Fig 5

Fig 6. Oberes Geschoss.

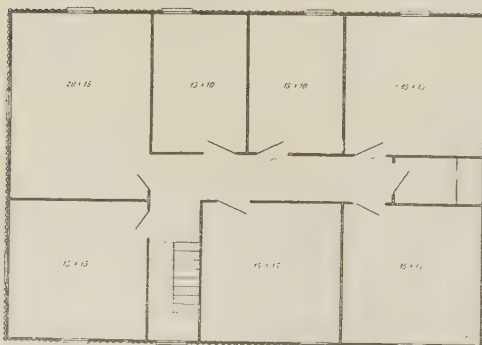
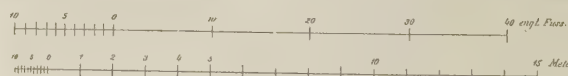
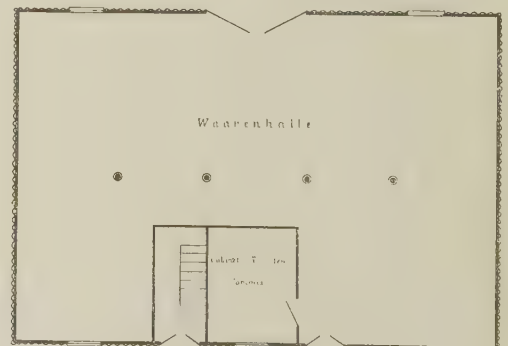

Fig 7 Erdgeschoss

takstol av smidesjärn till Jamaica. Den kostade tusen pund och var av samma typ som londonkyrkorna.

En egendomlig anblick erbjöd de varulager som firmorna höll. Husen lagrades ej i delar och i skjul utan stod provmonterade under öppen himmel. Ut- efter en mittgata stod magasin, kyrkor och bostadshus uppradade och såg ut som ett slags tillfällighetssam- hälle där husen kom och gick efter tillverkning och avsättning.

Det vore intressant att söka klarlägga den stilmäs- siga och konstruktiva utvecklingslinje som de monte- ringsfärdiga husen genomgick under 1800-talet. En sådan linje är möjlig att klarlägga t. ex. för växthusen från de tidigaste typerna med raka väggar vid 1700- talets slut över det tidigare 1800-talets första försök med kupiga väggar och fram till byggsatser med både raka och kupiga väggar på 1870-talet. Trädgårdsför- eningens växthus i Göteborg är t. ex. infört i delar från Shanks & Son i London och Arbroath och mon- terat på sin plats.

De monterbara bostädernas historia var dock alltför kort för att ge möjlighet till något sådant klarläggande.

Man kan kanske också uttrycka saken så att de på teknologins och mekaniseringens dåvarande stadium icke var utvecklingsdugliga. Tillverkningen ger mest intrycket av en serie experiment som aldrig hann att bli systematiserade.

Med 1850-talets utgång synes nämligen den första perioden vara avslutad för monteringsfärdiga och flytt- bara bostäder i industrialismens samhälle. På 60- och 70-talen förekommer de alltmera sällan. Efter den första entusiasmen syns man ha besinnat sig på bris- terna.

Monteringsfärdiga järnhus av firman E. T. Bellhouse & Co i Manchester. Efter Allgemeine Bauzeitung.

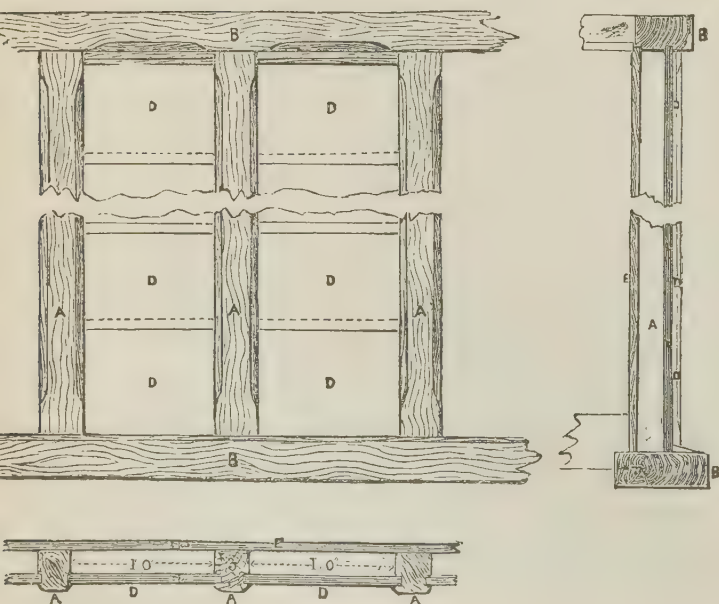
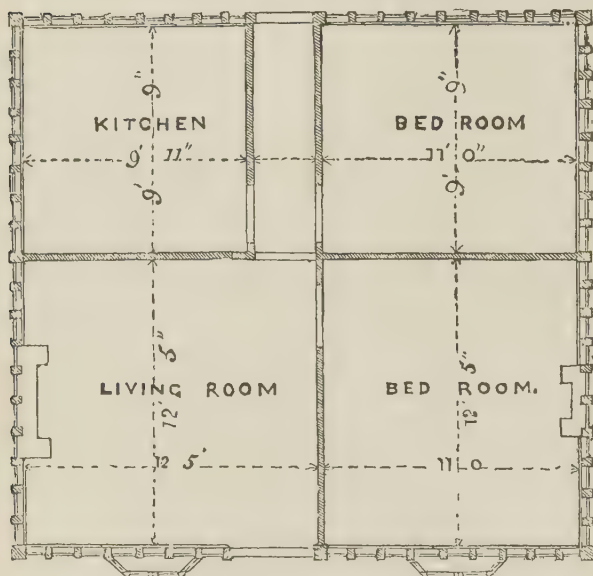
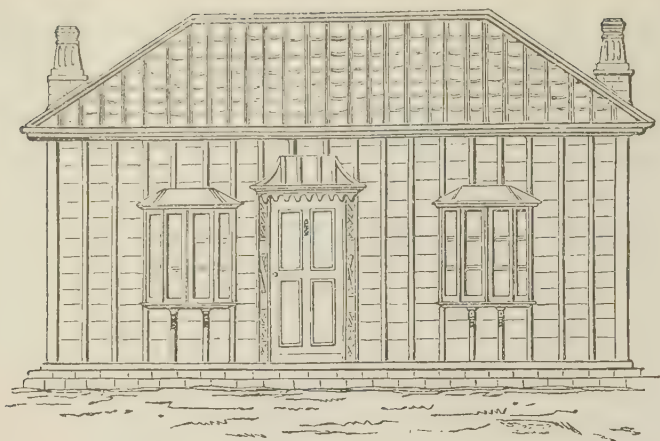
»Varulagern för Clift House Iron Building Works invid Bristol. Efter Illustrated London News 1854.

CLIFT-HOUSE IRON BUILDING WORKS, NEAR BRISTOL.

»Custom-house and stores av arkitekten E. Salomons, tillverkat av Bell- house & Co i Manchester och sänt till Payta i Peru. Efter Civil Engi- neer and Architects' Journal 1854.

J. L. Thomas, en engelsk uppfinnare som år 1851 publicerade en ny typ av ramkonstruktion för monterbara »emigranthus» av trä, vilken angavs som förbättrad i förhållande till Mannings, berättade att nio av tio järnhus var oanvändbara vid framkomsten till kolonisationsorten på grund av transportskador. Hans eget system syns också vara inriktat på mindre element än de tidigare.

Det är naturligtvis fåfängt att utreda orsakerna till den sjunkande populariteten. Koloniländerna fick egen byggnadsindustri mycket snart och behövde ingen husimport. På 1860-talet visades i Paris dessutom amerikanska flyttbus från Louisiana. Apparaturen blev under 1800-talets andra hälft allt vanligare — vatten, avlopp och nya eldningsystem försvårade verkstads-mässig framställning.

De få typer som salufördes under 60-talet var mera avsedda som jaktstugor än som bostäder. Utopiska förslag om järnhusens vidgade användning förekom dock i fortsättningen. En dansk provinsialläkare föreslog att man skulle lösa hela frågan om Danmarks kommunala sjukvård genom att anskaffa sjukstugor av järn och glas monterade efter samma system som Paxton tillämpade i Crystal Palace. En liknande idé hade Paxton själv framlagt redan samma år som Crystal Palace stod färdigt. En skiss av hans hand visar en sanatoriehall av glas och järn, ett slags ornerad miniatyrvariant till den stora utställningshallen.

Det faktum att de monterbara och flyttbara husen ej kunde slå igenom har naturligtvis också sin grund däri att deras fördelar var illusoriska. En arkitekt Waaser visade på Parisutställningen 1867 ett »chalet mobile» en tvåvåningsvilla tilltagen för ett stort borgerligt hushåll. Man påpekade att huset hade den fördelen att man kunde flytta det efter tomthyran. Om det kom att ligga i stridszonen i krig kunde man flytta det ur denna etc. Överhuvud är de flesta argument som framföres tämligen lösa så snart emigranternas bostadsfråga ej längre är aktuell.

Den mest svårlösta av alla frågor berörs så gott som aldrig i de artiklar om monteringsfärdiga bostäder som så ofta förekommer i 1800-talets tidskrifter av skiftande slag — den ekonomiska frågan. Grundfrågor och frågor om tekniska nät drar samma kostnader för monteringsfärdiga hus och för hus som byggts på platsen. Vissa av dessa kostnader var givetvis mindre betydande för hundra år sedan än nu. Men själva tillverkningen måste ha varit än dyrare. Endast mycket enkla artiklar som spik, stålpennor, vissa pappersartiklar och annat tillverkades efter metoder som var systematiskt standardiserade och mekaniserade. Inom byggnadsindustrin tillverkades sålunda så pass enkla element som järnkolonner, tegel, frästa bräder, gjutjärnstrappor och annat i större serier på spekulaton.

J. L. Thomas' konstruktionstyp för emigranthus av trä. Efter The Expositor.

Men mera komplicerade artiklar som kläder serietillverkades ej ofta, än mindre maskiner och allra minst hus. De monteringsfärdiga husen var sålunda framställda utan all mekanisering och maskinhjälp. De var hantverksartiklar. Husen kunde sålunda rimligtvis inte bli billigare när de gjordes på verkstad än när de byggdes på platsen.

Situationen var på sätt och vis lik 1940- och 1950-talens. Samma tvekan och samma egendomligheter återvänder som gjorde sig gällande kring 1800-talets mitt.

Många spekulationer kring den moderna fabriks-hustillverkningen är slående lika de förmodanden man gjorde för hundra år sedan. I den diskussion som bedrivs om fabrikshusens existensberättigande och möjligheter är det därför icke endast roande eller kuriöst att dra in jämförelser med 1800-talets produktion. Det är både avslöjande, upplysande och värdefullt.

Litteratur.

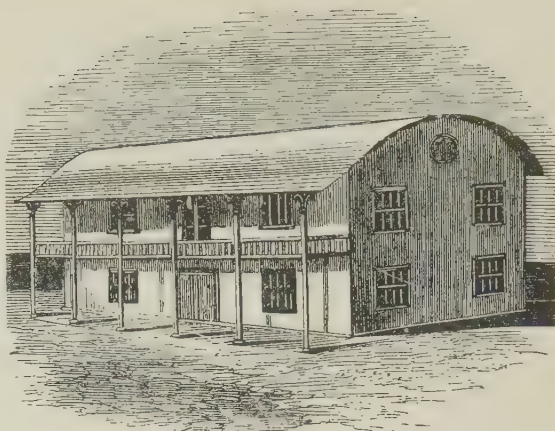
Någon bok har veterligen aldrig skrivits om de monteringsfärdiga husens historiska problem. Vad som här nedan anförts är endast ett urval uppsatser.

Baeckström, Arvid: Fredrik Bloms flyttbara hus. Samfundet S:t Eriks Årsbok 1940.

Baeckström, Arvid: Kring ett lusthus från Karl XIV Johans Djurgården. Nordiska museets och Skansens årsbok Fataburen 1939.

Daly, César: Des habitations des émigrés et des maisons mobiles. Revue générale de l'architecture et des travaux publics. (Paris) 1840.

»Le chalet mobile», flyttbar trävilla med permanent grund, utställd i Paris 1867 av arkitekten Waaser. Efter L'exposition universelle de 1867 illustrée Paris 1867.

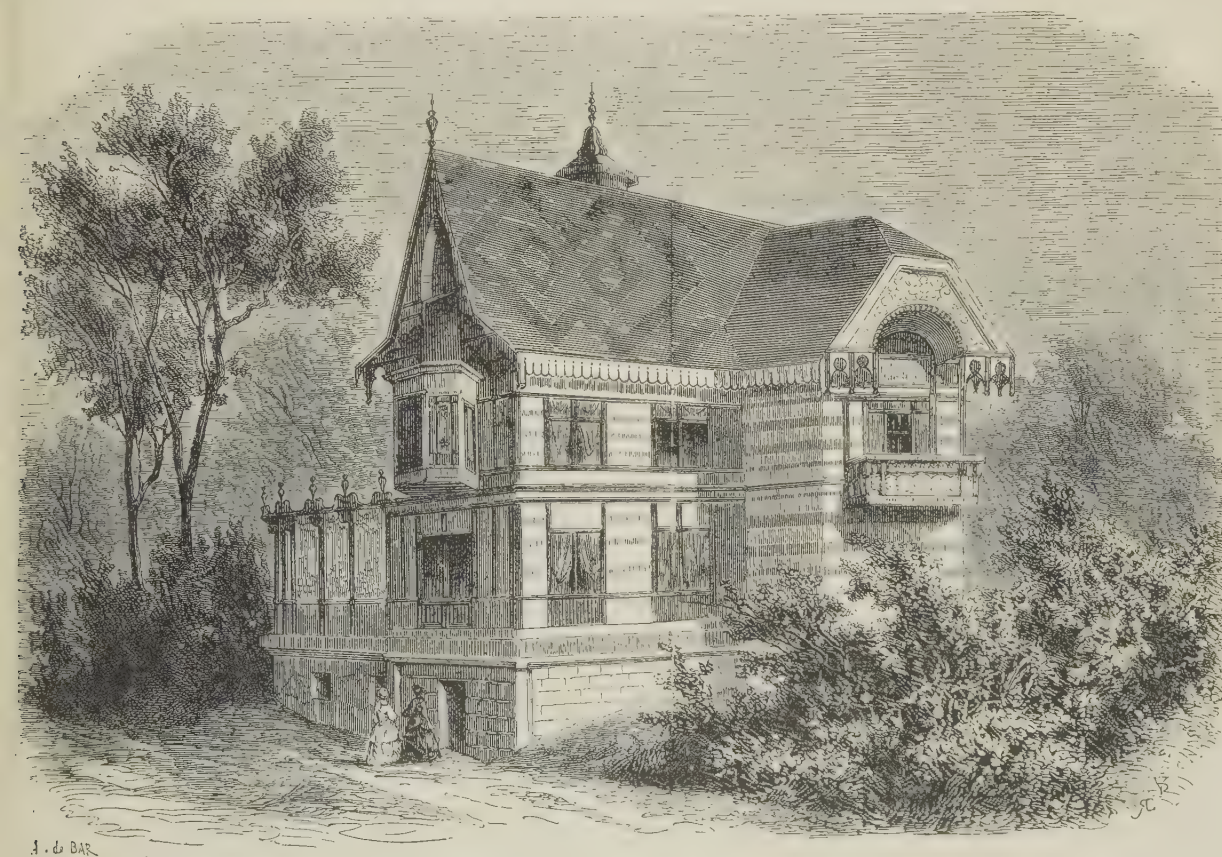
»Iron store-house for California» av John Walker 1849. Jämte sin fader Richard Walker räknas denne ingenjör till den korrugerade plåtens uppfinnare. Efter Illustrierter Kalender, Leipzig 1851.

Eiserne Häuser ausgeführt von den Herren E. T. Bellhouse et Komp. in Manchester für Kolonisten in Kalifornien. Allgemeine Bauzeitung (Wien) 1850.

Flyttbara hus till Kalifornien. Tidskrift för praktisk byggnadskonst och mekanik m. m. (Stockholm) 1850.

Loudon, Johan Claudius: An Encyclopaedia of Cottage, Farm and Villa Architecture and Furniture. London 1833.

Thomas, J. L.: A new system of construction applied to emigrants' houses, cottages, & C. The Expositor. (London) 1851.

J. de BAR

CODES OF PRACTICE

Av civilingenjör Ingvar Karlén

DK 69.001.3(42)

I England har man sedan 1942 arbetat intensivt med utförliga varu- och arbetsbeskrivningar för de vanligaste byggnadsvarorna och byggnadskonstruktionerna, s. k. »codes of practice».

Behovet av detaljerade officiella byggnadstekniska anvisningar med fordringar på god kvalitet utöver minimikrav visade sig vid denna tidpunkt tydligt både inom de engelska byggnadsforskningsorganen och inom statliga byggande ämbetsverk. Detta resulterade i att *The Codes of Practice Committee for Civil Engineering, Public Works, Building and Constructional Works* bildades 1942. Denna kommitté består av representanter för de viktigaste sammanslutningarna av byggnadsfackmän och de viktigaste forskningsinstitutionen samt British Standards Institution och Building Industries National Council jämte verkställande medlemmar utsedda från vissa statliga ämbetsverk. »Codes of practice» utges under Ministry of Works beskydd och förlägges av praktiska skäl av British Standards Institution. Codes of Practice Committee leder arbetet för »codes of practice» inom hela byggnadsområdet. Olika kommittéer och subkommittéer utför arbetet.

Vinjetten: Bostadshus för lantarbetare i England.

»Codes of practice» innehåller rekommenderande och informerande anvisningar. Dessa ha ej karaktären av bestämmelser eller av bindande natur, såvida de ej betraktas som bindande från fall till fall genom överenskommelse mellan byggherre och byggare eller inlemmas i byggnadslagstiftningen. Man strävar efter att göra dem sådana, att de ej inskränker friheten vid formgivning. »Codes of practice» har i sin nuvarande utformning ej sådan form att de lämpar sig för att direkt användas såsom anvisningar för arbetarna på byggnadsplatsen. Här är det lämpligt att använda de på basis av Codes of Practice och Building Research Station Digests gjorda »Advisory Leaflets», dvs. broschyrer med byggnadsteknisk vägledning avsedda för arbetsplatsen.

En »code of practice», såsom den utarbetas under ledning av Codes of Practice Committee, utgöres av beskrivning över hur ett material bäst användes vid byggandet för att uppfylla de tekniska och funktionella krav som ställes på det i den färdiga byggnaden. En »code» anger en god kvalitet och skall sålunda ej i första hand avse det billigaste utförandet. En »code» grundar sig på resultatet av praktisk erfarenhet och

vetenskaplig forskning och vill, under hänsynstagande till att arbetet skall bedrivas rationellt beträffande material och konstruktioner, omsätta dessa resultat i praktiska regler, som kan tillämpas av projektörer och byggare.

Olika typer av »codes» och deras omfattning

- Det finns tre typer av »codes»:
- 1. »Codes» för funktionella krav på husbyggnader. Dessa utarbetas av den centrala organisationen.
 - 2. Serier av »codes» avseende olika byggnadsdelar och utrustningsenheter för husbyggnader. Dessa serier utarbetas under ledning av kommittéer tillsatta av fackmannasammanslutningar.
 - 3. »Codes» för väg-, vatten- och brobyggnader. Dessa »codes» utarbetas under ledning av kommittéer tillsatta av fackmannasammanslutningar.

Den första typen av codes, Codes of functional requirements of buildings, omfattar rekommendationer för dagsljus och elljus, ventilation, ljud- och värmeisoleri, förebyggande åtgärder mot brand, belastningar, skydd mot väder, utrymmesbehov etc.

Planerad omfattning:

- I (A) Daylight for Houses, Flats and Schools
- I (A) Daylight (full treatment)
- I (B) Sunlight for Houses, Flats and Schools
- I (B) Sunlight (full treatment, not yet published)
- I (C) Ventilation for Houses and Flats
- I (C) Ventilation (full treatment)
- II Space and Circulation
- III Sound Insulation for Houses, Flats and Schools
- IV Precautions against Fire for Houses, Flats and Schools of not more than two storeys
- IV Precautions against Fire (full treatment)
- V Loading
- VI Weather Protection
- VII (A, K) Services other than Heating and Ventilation
- VII (F) Provision of Artificial Light for Houses, Flats and Schools
- VII (F) Provision of Artificial Light (full treatment)
- VIII Heating and Thermal Insulation
- IX Durability
- X Dirt and Vermin
- XI Acoustics

Den andra typen av codes, General series codes, dealing with specific elements of construction and equipment, omfattar fyra serier, nämligen Stomme och stomkomplettering, Ytbehandling, Installation och Di-verse. Dessa serier är var och en indelade i ca 6 grup-per, för vilka olika fackmannasammanslutningar ha ansvaret.

Planerad omfattning: Ansvarig samman-slutning:

- 100 Carcase
- Groups 100/109 Foundations and substructure Inst.C.E.
- 110/119 Loadbearing superstructure I.Struct.E.
- 120/129 Walls and partitions R.I.B.A., I.A.A.S.
- 130/139 Flues and chimneys R.I.B.A.
- 140/149 Roof coverings R.I.B.A.

- 150/159 Doors, gates and windows, in-cluding frames, glazing, hard-ware, surrounds and finishes I.A.A.S.
- 200 Building Finishes
- Groups 200/209 Finishes to floors and stairs R.I.B.A.
- 210/219 Applied wall and ceiling finishes (internal) R.I.B.A.
- 220/229 Applied wall finishes (external) R.I.B.A.
- 230/239 Painting and decoration R.I.B.A.
- 300 Installation of Services
- Groups 300/309 Building drainage, sanitary services and refuse disposal I.Mun.E.
- 310/319 Water supply I.W.E.
- 320/329 Electricity I.E.E.
- 330/339 Gas I.G.E.
- 340/349 Central Heating and hot water supply I.Mech.E., I.H.V.E.
- 350/359 Ventilation, air heating and air conditioning I.Mech.E., I.H.V.E.
- 400 Miscellaneous Independent Installations and Equipment
- No specified grouping R.I.B.A., I.Mech.E.

Dessa grupper är i sin tur indelade i »codes» och »subcodes», såsom framgår av nedanstående exempel på uppdelning av gruppen 120/129 väggar och mellan-väggar. I fortsättningen kallas både »codes» och »subcodes» för »codes».

- Group 120/129 Walls and Partitions
- Code 121 Walls and partitions: brick and masonry
- Sub-code 121.101 Brickwork
- 121.201 Masonry (natural and artificial stone), ashlar
- 121.202 Masonry, rubble
- Code 122 Walls and partitions, blocks and slabs
- Sub-code 122.101 Clay block and concrete block
- 122.102 Hollow glass block
- 122.103 Gypsum or anhydrite block
- 122.104 Wood-wool building slab
- 122.105 Plasterboard and plaster, solid
- Code 123 Walls and partitions, concrete cast in situ
- Sub-code 123.101 Dense concrete walls
- 123.201 Lightweight concrete cast in situ
- 123.301 No-fines concrete
- Code 124 Walls and partitions of framed construction (external and internal)
- Sub-code 124.101 Timber frames
- 124.102 Metal frames
- 124.103 Reinforced concrete frames
- 124.200 Board and sheet coverings (external)
- 124.201 Weatherboard coverings
- 124.202 Sheet metal coverings, weather resisting
- 124.203 Asbestos cement coverings, weather re-sisting

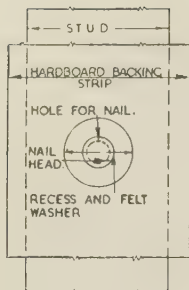
METHODS OF FIXING
(‘FLOATING WALL’ CONSTRUCTION)

FIG. 1 ELEVATION

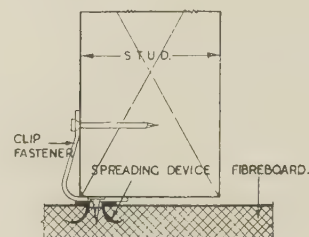

FIG. 2.

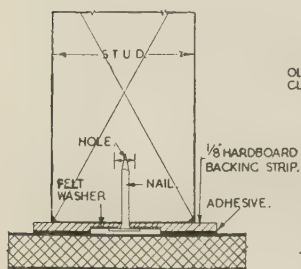

FIG. 1. PLAN

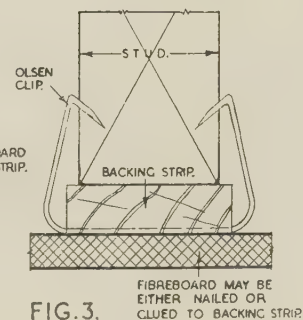

FIG. 3.

FIG. 4. REBATED V JOINT

FIG. 5. BEVEL LAPPED

FIG. 6. V JOINT WITH PARALLEL GROOVES.

FIG. 7 REEDED OR MOULDED GROOVES.

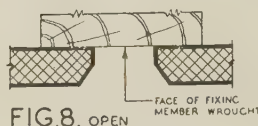

FIG. 8. OPEN

FIG. 9. INSERT

FIG. 10. INSERT MOULD

FIG. 11. INLAY.

FIG. 12. REBATED BACK, OPEN

FIG. 13. REBATED BACK, INLAY

Bilder visande fästsättning och fogningsdetaljer för träfiberskivor ur Code 124 (1946) »Framed Partitions».

- 124.204 Plywood coverings, weather resisting
- 124.205 Hardboard coverings, weather resisting
- 124.301 Timber coverings (internal)
- 124.302 Fibre building board coverings (internal)
- 124.303 Gypsum plasterboard coverings (internal)
- 124.304 Plywood coverings (internal)
- 124.305 Asbestos cement and asbestos compo, sheet (internal)
- 124.306 Sheet metal coverings (internal)
- 124.307 Synthetic resin bonded paper sheet covering (internal)
- 124.308 Wood-wool building slab covering (internal)
- 124.309 Cork slag covering (internal)
- 124.310 Composite board coverings (internal)
- 124.401 Rigid infillings
- Code 125 Panelled and sectional partitions
- Sub-code 125.101 Metal partitions
- 125.201 Joinery partitions
- 125.202 Structural plywood partitions
- 125.203 Stressed skin partitions
- 125.301 Glazed partitions

Den tredje typen, civil engineering and public works codes, omfattar följande grupper för vilka olika fackmannasammanslutningar har ansvaret: markundersök-

ningar, markarbete, grundläggning, dränering, avlopp, vattenbehållare och dammar, akvedukter, »jordtrycks-konstruktioner», vägar, gator och broar samt användning av konstruktionsmaterial.

Indelningen av »codes of practice» i olika grupper och undergrupper har ej skett på grundval av en noggrann utredning om registreringssystem utan grundar sig på ett snabbt utarbetat indelningssystem avsett att vara praktiskt användbart utan att göra anspråk på att vara idealiskt. Detta har medfört en del dubbelringar, vilka så småningom torde kunna bortarbetas.

Hela ämnesområdet är på detta sätt uppdelat i ca 350 »codes». I april 1950 fanns ca 45 slutgiltiga »codes» och ca 60 färdiga förslag.

Organisationen av arbetet

För att utföra jättearbetet med detaljutformningen av de olika codes arbetar frivillig arbetskraft bestående av olika byggnadsfackmän i ett 60-tal kommittéer tillsammans med tekniska sekreterare från den centrala organisationen. Varje kommitté omfattar 6—15 personer. Staben av tekniska sekreterare är ca 10 personer på heltid och ca 8 personer på halvtid. I varje kommitté ingår automatiskt en representant för det för ifrågavarande ämne lämpligaste statliga forskningsinstitutet, vanligen Building Research Station, och en

representant för British Standards Institution, med ansvaret att säkra koordinationen mellan British Standard Specifications och »codes of practice».

Kostnaden per år för hela Codes of Practice-organisationen är ca 200 000—300 000 kronor.

Man beräknar att tiden mellan upplagorna av detta verk, som ju ständigt bör vara aktuellt, är ca 5 år.

Schematiskt sett arbetar följande kommittéer:

Huvudkommittén

Codes of Practice Committee

Avdelningskommittéer

Building Sectional Committee

Engineering Services Sectional Committee (el, gas, vatten)

Public Works Sectional Committee

Executive Committee

Gruppkommittéer

»Code Committees» var och en tillsatt av en viss fackmannasammanslutning och innehållande medlemmar både inom och utanför denna organisation. De ha ansvar för en »grupp» codes, jfr. sid 11, nederst.

Arbetande subkommittéer

»Drafting Committees», arbetande kommittéer med en teknisk sekreterare från »staben»

I de olika kommittéerna ingår ej representanter för byggnadsmaterialindustrin, då man anser att »codes of practice» behandlar varans användning och ej materialet och man vill ha möjlighet att hålla arbetet inom kommittéerna utanför ev. firmaintressen. Rekommendationer för materialen utarbetas såsom engelsk standard för materialen inom British Standards Institution, där materialindustrin med fullt berättigande har ett stort inflytande. Byggnadsmaterialindustrin är däremot en mycket viktig remissinstans för »codes of practice». I vissa fall har fackmän från materialindustrin adjungerats som sakkunniga till de arbetande kommittéerna.

Utarbetandet av en »code» sker vanligen enligt följande schema:

1. en teknisk sekreterare gör utkast till »code», varvid Building Research Station eller något annat forsk-

ningsinstitut, som har vetenskapligt ansvar för just den gruppen, konsulteras. Denna procedur har visat sig vara smidigare än att låta hela »drafting committee» arbeta ut det första förslaget.

Detta arbete tar i allmänhet flera månader — ja, insamlingen av tekniska informationer kan i vissa fall ta 2—2½ år.

2. »drafting committee» bearbetar detta utkast. Varje »drafting committee» träffas ca 1 gång/mån. Resultatet blir ett stencilerat utkast (draft).

3. »code committee» går igenom detta utkast.

4. »huvudkommittén» behandlar den aktuella »code» genom någon av sina avdelningskommittéer:

Building Sectional Committee

Engineering Service Sectional Committee

Public Works Sectional Committee

5. 2—3 månaders remisstid i form av tryckt utkast för kommentarer »draft for comment».

6. åter till »drafting committee», som på grundval av kommentarerna utarbetar slutlig »code», »final code», i stencil. Dessa kommentarer är ofta föga avvikande från draft for comments, men kan ibland uppgå till ca 1 200 st.

7. till »code committee», som har det tekniska ansvaret inför huvudorganisationen.

8. till huvudorganisationen

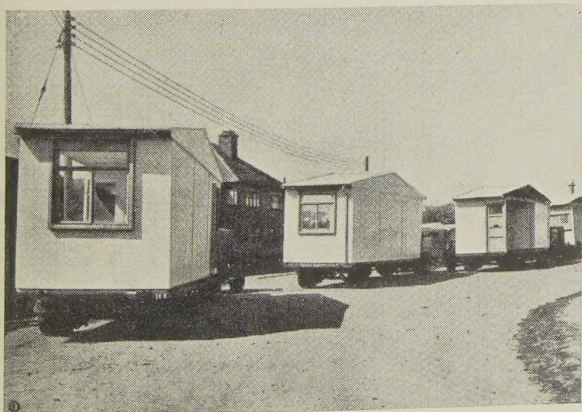
9. färdig »code».

Remissförslaget och i en del fall även det allra första utkastet tillställs bl. a. materialindustrin, som ger särskilt värdefulla kommentarer. Förslagen sändes f. ö. ut i mycket stora kretsar både inom England och till utlandet.

Metoden att djärvt utan alltför stark rädsla för kritik släppa ut remissförslagen (»draft for comments») synes att ha något att lära oss här i Sverige, där vi ofta är rädda för att visa hur mycket eller litet vi kan.

Principen att bygga upp hela skelettet för »Codes of Practice» på olika befintliga sammanslutningar av fackmän och att fördela ansvaret mellan dem är mycket intressant, och då den enligt uppgift har fungerat bra, torde den kunna vara värd att tänka på vid planerandet av likartade arbetsuppgifter i vårt land.

Monterbara element till provisoriska bostadshus med en beräknad livslängd av 10 år.

Monterbart bostadshus av permanent karaktär. Stålskelett och betongplattor.

Uppställning av sakmaterialet i en »code» för husbyggnader

En »code» innehåller i allmänhet följande fakta:
definitioner
varubeskrivning
synpunkter på den byggnadstekniska utformningen
arbetsbeskrivning
arbets- och varukontroll
underhåll

För de olika »codes» för husbyggnader ges dessa olika fakta i en för alla fall exakt lika ram, där rubrikerna förses med stoff, om det finns något att säga. Ett dylikt fast grepp underlättar användandet av »Codes of Practice». De genomgående rubrikerna är:

<i>Avdelning 1</i>	Allmänt
101	Syfte, varav omfattningen av en »code» framgår
102	Definitioner
103	Diskussion om vilka informationer som skall ges av projektören i form av ritningar, beskrivningar, muntliga instruktioner etc.
104	Synpunkter på uppgörande av tidschema för arbetet
<i>Avdelning 2</i>	Material och tillbehör
<i>Avdelning 3</i>	Synpunkter på den byggnadstekniska utformningen
<i>Avdelning 4</i>	Arbetsbeskrivning för förberedande arbete med materialet
<i>Avdelning 5</i>	Arbetsbeskrivning för arbete på byggnadsplatsen
<i>Avdelning 6</i>	Kontroll och provning (på byggnadsplatsen)
<i>Avdelning 7</i>	Underhåll

»Coden» har formatet 14 × 16,5 cm och har ett sidantal varierande mellan 6 och 150.

Man har figurer i mycket liten utsträckning för att ej fresta användarna av »codes» till efterapning utan eftertanke av konstruktioner m. m.

Där så varit önskvärt har man sammanställt fakta i lätt användbara tabeller, och man har därvid i många fall visat en välgörande djärvhet att ta ställning till olika fakta från erfarenhet och forskning, till nytta för byggnadsfackmännen, som ofta har bråttom i sitt arbete.

För en mera detaljerad uppfattning om »codes of practice» hänvisas till studium av enskilda »codes».

Tillämpningen av »codes of practice»

Meningen med »codes of practice» är att de skall förbättra byggandet genom att så småningom tränga igenom till allmän användning:

1. genom skolundervisning, där de redan, trots att de ej är uppställda i läroboksform, är mycket omtyckta och använda

2. genom allmän propaganda och upplysning bland projektörer och byggare för frivillig tillämpning

3. genom användning i samband med entreprenadkontrakt inom byggnadsindustrin

4. genom att successivt tagas upp i byggnadslagar och förordningar för villkorlig tillämpning

5. som en komplettering till standardföreskrifter för material.

Härigenom hoppas man att så småningom vinna en god rationalisering och förbättrad kvalitet vid byggandet. En av »codes of practice» stora uppgifter är att ta bort onödiga och orationella variationer mellan olika orter och arbetsplatser i fråga om byggnadsteknik och arbetsmetoder.

Anmärkningar till ovanstående punkter:

1. På grund av den storlek och komplicerade struktur, som byggnadsindustrin har, och på grund av att det stora kunskapsstoff, som finnes i »codes of practice», måste proceduren att få dem i detalj kända och använda av allt byggfolk betraktas som en utveckling på lång sikt. Därför anser man att kunskaperna från »codes of practice» än så länge har sin säkraste spridning genom uppfostran i skolorna.

2 o. 3. »Codes of practice» har börjat användas ganska ofta speciellt av de större firmorna. De ge möjlighet till ökad förbättring av byggandet och ger genom sin karaktär även möjlighet till ett rationellt hänvisningssystem vid upprättande av goda arbetsbeskrivningar.

För att ge mindre byggare, verkmästare, förmän och arbetare informationer om nya arbetsmetoder och förbättrad byggnadsteknik uppbyggda på grundval av forskningsinstitutionernas rapporter och »codes of practice», har Ministry of Works sedan ca 1 år tillbaka påbörjat en serie av populärt skrivna broschyrer »advisory leaflets» om olika aktuella problem. En ny broschyr utkommer i månaden. Dessa populärt skrivna sammanfattningar av de viktigaste nya fakta från forskning och samlad erfarenhet, bl. a. från »codes of practice», har blivit mycket omtyckta och har kommit till stor användning inte bara på arbetsplatserna utan även bland projektörer och entreprenörer.

En del materialfabrikantsammanslutningar gör sammanställningar av alla »codes» rörande en speciell materialgrupp. Dessa sammanställningar är lätthanterliga.

Codes of Practice Committee planerar även att sammanföra »codes» inom olika grupper till böcker, t. ex. en bok om stommen, en bok om ytbehandling etc.

Den centrala organisationen för »codes of practice» har f. n. ingen informationsbyrå för vägledning och tolkning av »codes of practice», även om en sådan visat sig vara önskvärd.

4. I en del fall har »codes of practice» redan inlemats i byggnadslagstiftningen och i framtiden räknar man med att detta skall ske i allt större omfattning, varigenom standarden för de byggnadsverk som utföres successivt kommer att höjas. »Codes of practice» kolliderar egentligen aldrig med byggnadslagstiftningen, eftersom de ha olika starka kvalitetskrav. F. n. är det så att byggnadslagarna godkänner allt som stadgas i »codes of practice», men så småningom hoppas man att »dagens code of practice» skall bli morgondagens byggnadslag». Sålunda användes redan lämpliga »codes» vid revision av officiella bestämmelser och rekommendationer och »codes» för stål- och betongkonstruktioner har t. ex. redan upptagits i London County Councils Bylaws.

5. »Codes of practice» kan på sätt och vis ses som en ren komplettering av British Standard Specifications. British Standard Specifications anger materialkvalitet och mått, vilka gemensamt utarbetas och fastställs av byggnadsfackmännen och byggnadsmaterialindustrin. »Codes of practice» anger den riktiga användningen av materialet genom rekommendationer, som utarbetas av byggnadsfackmän, som ej behöver känna sig bundna av eventuella hänsynstaganden till vissa fabrikat etc. I tidigare byggstandard finns användningsföreskrifter intagna. I nya standardföreskrifter införes användningsföreskrifter endast om någon »code of practice» ej finns för det aktuella fallet. Meningen är att hålla standardföreskrifter och »codes of practice» isär och låta dem komplettera varandra.

»Codes of practice» kan även vara en väg att få British Standard Specifications använda, då de i allmänhet är strängare än dessa, och byggnadsfackmännen då få något strängare att jämföra standardföreskrifterna med, vilket kan få dem att använda de lindrigare standardföreskrifterna.

Arbetet med »codes of practice» har blott i liten omfattning givit tips till nya forskningsuppgifter. Man hade redan innan man började arbeta med »codes» kännedom om var de svaga punkterna var. Arbetet med »codes of practice» har dock haft det goda med sig att det bringat upp en del problem i dagsljuset ur en tillfällig glömska.

Slutord

»Codes of practice» är ett ofattbart stort arbete. Så omfattande och detaljerade varu- och arbetsbeskrivningar har enligt uppgift ej utförts på något ställe i världen.

Som slutord i redogörelsen följer en uppräknings av de för en svensk byggnadsfackman mest intressanta iakttagelserna:

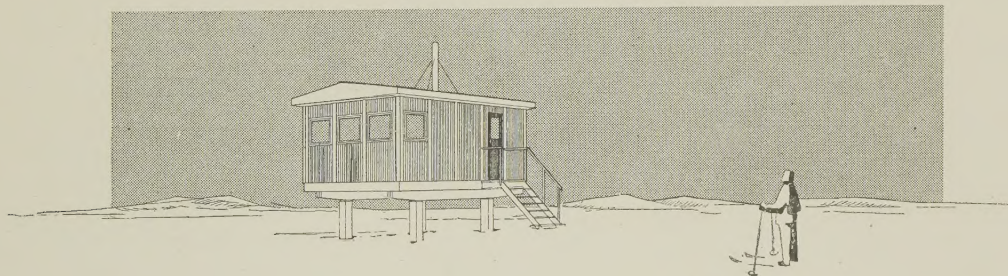
den jättelika och dock smidiga organisation med vars hjälp »codes of practice» utarbetas. Smidigheten i arbetet erhålles genom en intresserad medverkan av de olika fackmannasammanslutningarna, som har det tekniska ansvaret för »codes of practice».

den omsorg som läggs ner vid utarbetande av de otaliga detaljföreskrifterna

den realistiska inställningen, varpå hela verket bygger — »här gäller det inte att skapa något till i morgon, här gäller det att bygga för framtiden, ty utvecklingen inom byggnadsområdet tar inga språng — vill man nå stora resultat genom rationalisering måste man gå grundligt och sakta fram»

den djärvhet varmed man utlämnar de få sakkunnigas vetande till kritik inom stora kretsar av byggnadsfackmän och materialindustriens fackmän.

Förutom dessa allmänna lärdomar torde vi i Sverige ha mycket att lära ur detaljmaterialet i olika »codes». Tag t. ex. avsnitten om golv med sina ca 200 sidor, där många problem vid materialens hantering är gemensamma i de båda länderna.

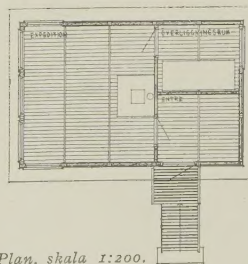
VAKTSTUGA FÖR TULLVERKET, TORNEDALEN

Av arkitekt SAR Per-Olof Olsson

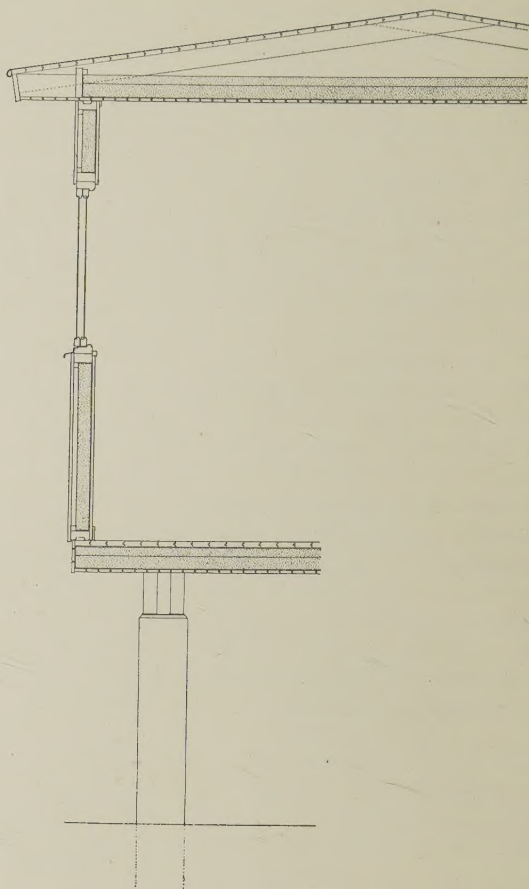
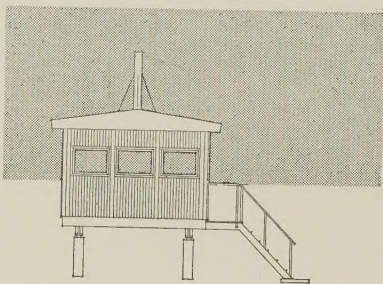
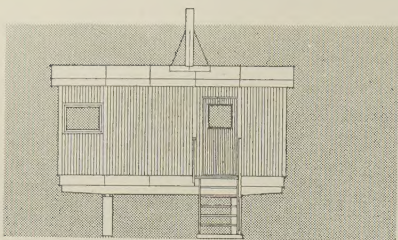
DK 725.141.5:69.002.22

Stugorna ritades 1948. Under 1949 uppfördes 9 stycken i Tornedalen. De är placerade på fyra betongplintar och tillverkade av monterbara delar, golv-, vägg- och takblock. Blocken består av ramverk kring värmeisolerande plattor med tunn, ytbärande panel på båda sidor. Uppvärmningen sker med täljstenskamin. Stugorna kan demonteras och flyttas.

Medhjälpare på kontoret: Byggnadsingenjör Erik W. Nilsson.

Plan, skala 1:200.

Fasad och gavel. Skala 1:200.

Detaljsektioner. Skala 1:40.

